

Fecseg a felszín, hallgat a mély...

Miskai Péter (Budapest):

Teleki Mihály és az erdélyi románság

Buda elvesztése után (1541) a már több mint egy évszázada működő három nemzet uniója volt az a biztos alap, amelyre építve kialakíthatták az ország keleti felében azt az államalakulatot, amely idővel az Erdélyi Fejedelemség nevet kapta. A fejedelmek felemelkedtek, regnáltak, gyakran el is buktak, de a hatalmukkal és befolyásukkal ügyesen sáfárkodó uralkodók számára egy alaptétel mindig fennállt: a három kiváltságos nemzet jogait tiszteletben kell tartani.

Ez azt is jelentette, hogy a fejedelemség területén egyre népesebbé váló románság, amely a paraszti réteget gyarapította, illetve papi vezetők is, csupán fejedelmi kegyből (hiszen az ortodoxok eretneknek számítottak), rendi képviselő nélkül élhettek a két román vajdasághoz képest nyugodtabb és biztonságosabb életkörülményeket jelentő Erdélyben. Bár már a középkorban is éltek vlachok, oláhok ezen a területen, a török kor nagy háborúi és pusztításai következtében az elhurcolt vagy legyilkolt magyarok, székelyek és szászok helyét rövid idő alatt képesek voltak betölteni, itt letelepedni.

A korszakban még nem volt olyan meghatározó a nemzetiségi hovatartozás, hiszen ez későbbi korok „terméke” volt, ezért a fejedelmek, de a nemesek is jónak látták az alacsonyabb igényű, de ugyanúgy adózó és robotoló románsággal feltölteni uradalmaikat, falvaikat. A kora újkor a reformáció, sőt a konfesszionalizáció időszaka is, a protestáns fejedelmek több alkalommal is kísérletet tettek az ortodox hitű románok felekezeti megnyerésére, áttérésére. A vallási türelméről elhíresült Erdélyi Fejedelemség vezető politikusai is tisztában voltak azzal, hogy a románság megnyerése és támogatása saját érdekeiket is szolgálja. A partiumi birtokosként kezdő, majd jelentős erdélyi birtokokat megszerző Teleki Mihály kancellár saját tapasztalataira is támaszkodva jól ismerte a fejedelemségbeli románságot. Többször fordultak hozzá, mint az államapparátus egyik legfontosabb tisztségviselőjéhez, hogy segítse, támogassa őket, képviselje érdekeiket I. Apafi Mihály fejedelem (1661–1690) előtt.

Előadásomban a korszakkal foglalkozó szakirodalom, valamint a Teleki Mihály Gyűjteményben fellelhető iratok alapján a nagyhatalmú főúr és az erdélyi románság kapcsolatának megrajzolására törekszem.